

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора педагогічних наук,
професора Зданевич Лариси Володимирівни
на дисертаційну роботу **Онищук Ірини Анатоліївни**
«Теоретико-методичні засади розвитку культури самовираження
майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти у художній
діяльності» на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі
спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність теми дослідження

Дисертаційне дослідження Онищук Ірини Анатоліївни присвячене важливій та актуальній проблемі. Вибір інноваційного типу розвитку, демократизація і гуманізація освітньої галузі, тенденції до реформування традиційних моделей розвитку особистості породжують попит на висококваліфікованих фахівців педагогічної сфери. Тому серед провідних напрямів педагогічної науки вагоме місце посідає дослідження розвитку культури самовираження майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти у художній діяльності.

Актуальність розробки такої проблеми зумовлюється сучасним запитом на високий рівень готовності майбутніх вихователів з розвиненим інноваційним мисленням оперативно реагувати на динаміку соціально-економічних процесів, створювати нові освітні програми, застосовувати сучасні педагогічні технології і проектні методики, забезпечувати варіативність освітнього процесу, враховуючи зміст і види інновацій, індивідуальність дитини і запити сім'ї, цільове призначення ЗДО і його матеріальні ресурси. Усе це дозволило авторці визнати проблему вивчення теоретико-методичних засад розвитку культури самовираження майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти у художній діяльності як пріоритетну.

Актуальним за таких обставин постає подолання суперечностей між: замовленням суспільства на підготовку фахівця нової формації й традиційною організацією освітнього процесу у ЗВО, його аморфним орієнтуванням на розвиток потреби та здатності здобувачів вищої освіти до культурного самовираження; існуванням запиту на майбутнього вихователя як носія високої культури та зниженням рівня загальної культури сучасної студентської молоді; актуалізацією системного підходу, впровадженням новітніх педагогічних технологій у підготовку майбутніх вихователів ЗДО та домінуванням у закладах вищої освіти традиційного, предметного підходу; потребою закладів вищої освіти України в рекомендаціях щодо діагностики й розвитку культури самовираження як особистісного феномену та дефіцитом науково-методичної літератури означеного напрямку; затребуваністю педагогічною практикою сучасних технологій окультурення дидактико-розвивального простору здобувачів вищої освіти та фактичною відсутністю методичного забезпечення процесу підготовки майбутніх вихователів ЗДО у контексті досліджуваного феномену.

Викладені аргументи переконують в актуальності, своєчасності та доцільності для наукового пошуку дисертаційного дослідження Онищук Ірини Анатоліївни «Теоретико-методичні засади розвитку культури самовираження майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти у художній діяльності».

Результати дослідження упроваджено в освітній процес Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка, Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти, Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка, Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки.

Наукова новизна одержаних результатів

Оцінюючи найважливіші здобутки дисертаційного дослідження Онищук Ірини Анатоліївни, необхідно вказати на наукову новизну і теоретичне значення одержаних результатів дослідження. У процесі дослідження Онищук Іриною Анатоліївною *вперше* теоретично розроблено й обґрунтовано *авторську концепцію* підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти щодо розвитку культури самовираження у художній діяльності, провідною ідеєю якої є розуміння того, що розвиток культури самовираження майбутніх вихователів ЗДО є особистісним інтегралом, який виявляється в самоорганізованій діяльності — цілепокладанні, мотивації, способах дій, проміжних і кінцевих результатах та визначається системою пріоритетних життєвих, професійних і культурологічних цінностей; схарактеризовано *систему* розвитку культури самовираження та розробити її структурно-функціональну модель;

авторкою обґрунтовано й експериментально перевірено структурно-функціональну модель оптимізації процесу розвитку культури самовираження майбутніх вихователів через єдність методологічного, теоретичного та методичного концептів з відповідними *науковими підходами* (системного, діяльнісного, особистісно орієнтованого, аксіологічного, культурологічного та компетентнісного); *компонентами* (когнітивний, емоційно-ціннісний й поведінковий); *розкрито зміст процесу* підготовки майбутніх вихователів ЗДО до самовираження у художній діяльності, спрямованого на актуалізацію самостійності як складової професійної діяльності та активізацію особистісної культури; *розроблено критерії* (організаційно-конструктивний, аксіологічний, перетворювальний, комунікативний), *показники і типи* культури самовираження майбутніх вихователів у художній діяльності: (духовно орієнтований, особистісний, суб'єктний, базовий, деструктивний);

дослідницею розроблено, обґрунтовано, апробовано та упроваджено в педагогічну практику *методику діагностики* особливостей різних типів культурного самовираження майбутніх вихователів;

Іриною Анатоліївною визначено й обґрунтовано *організаційно-педагогічні умови* та їх зміст;

визначено форми, методи та прийоми ефективного розвитку культури самовираження майбутніх вихователів ЗДО у художній діяльності;

авторкою удосконалено змістову *сутність* *дефініції* «самовираження особистості», «індивідуальна культура», «самоорганізована діяльність», «культура самовираження у художній діяльності»; розширено вектори впливу різних видів художньої діяльності на культуру самовираження майбутніх вихователів, її організацію та механізми інтегрування в педагогічному процесі ЗДО;

подальшого розвитку набули положення про культуру самовираження як особистісний інтеграл; вплив інтегрування різних видів мистецтва на актуалізацію індивідуально-особистісного потенціалу; значення різних форм організації художньої діяльності для розвитку культури самовираження майбутніх вихователів ЗДО.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Визначена Оніщук І. А. *мета дослідження* полягає дослідження в обґрунтуванні теоретико-методичних засад, розробці, експериментальній апробації та впровадженні в педагогічну практику моделі оптимізації процесу розвитку культури самовираження майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти у художній діяльності. Мета узгоджується із назвою дисертації, у її формулюванні містяться очікувані результати. Сформульовані завдання дослідження конкретизують шляхи і методи її досягнення, визначають бачення авторкою перспективи їхньої практичної реалізації.

Основні концептуальні ідеї дослідження базується на трьох взаємопов'язаних концептах: методологічному, теоретичному та методичному. Це дало змогу авторці окреслити концепцію дослідження, яка ґрунтується на ідеї, згідно з якою розвиток культури самовираження майбутніх вихователів ЗДО є особистісним інтегралом, який виявляється в самоорганізованій діяльності – цілепокладанні, мотивації, способах дій, проміжних і кінцевих результатах та визначається системою пріоритетних життєвих, професійних і культурологічних цінностей.

Як засвідчує аналіз дисертації, науковий апарат дослідження визначено коректно, відповідно до окреслених завдань і вимог до такого виду та рівня робіт.

Наукові положення, результати дослідження та висновки базуються на ґрунтовному аналізі філософсько-культурологічної, психолого-педагогічної, науково-методичної літератури та практики щодо досліджуваної проблеми.

Обраний дослідницею *комплекс методів дослідження* дозволяє в повній мірі забезпечити достовірність та надійність наукових результатів роботи. Наукові факти та ідеї, які розкривають концепцію дослідження достатньо обґрунтовані застосуванням *теоретичних*: науковий аналіз філософської, психологічної, педагогічної й мистецтвознавчої літератури та дисертаційних праць із проблеми дослідження; порівняння, систематизація, узагальнення теоретичного матеріалу з метою визначення дослідницького підходу до розв'язання досліджуваної проблеми; моделювання змісту і

структури культури самовираження майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти; *емпіричних*: діагностичні (бесіди, анкетування, інтерв'ювання, тестування, виконання творчих завдань, моделювання педагогічних і проблемних ситуацій, методики психолого-педагогічної діагностики); обсерваційні (психолого-педагогічне спостереження, аналіз продуктів художньої діяльності); педагогічний експеримент для здійснення педагогічної діагностики та оцінювання ефективності системи оптимізації процесу розвитку культури самовираження майбутніх вихователів ЗДО у художній діяльності; *статистичних*: методи математичної статистики (критерій Пірсона) для оброблення даних педагогічного експерименту, аналізу й перевірки вірогідності одержаних результатів, гіпотез, ефективності запропонованої системи та дієвості організаційно-педагогічних умов і методів.

Зміст роботи та аналіз отриманих результатів дають змогу констатувати про досягнення поставленої мети і вирішення завдань дослідження.

Практичне значення одержаних результатів

Практичне значення одержаних результатів дослідження Онищук Ірини Анатоліївни полягає в розробленні і впровадженні в освітній процес ЗВО навчально-методичного забезпечення для оптимізації процесу розвитку культури самовираження майбутніх вихователів у художній діяльності (навчально-методичний посібник «Розвиток культури самовираження майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти у художній діяльності»; методичні рекомендації для самостійної роботи студентів із навчальних дисциплін: «Основи образотворчого мистецтва з методикою керівництва образотворчою діяльністю дітей», «Теорія і методика музичного виховання», «Теорія та технології розвитку дитячої художньої творчості»; навчальні та робочі програми навчальних дисциплін професійної підготовки художньо-естетичного спрямування; конспекти лекцій, плани практичних занять; методичні розробки до Програми розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі»).

Оцінка змісту та завершеності дисертації

Структура роботи є логічною. Дисертація складається із вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел (726 найменувань, з яких 39 – іноземні) та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 595 сторінок, із них основного тексту – 382 сторінок. Робота містить 22 таблиць і 26 рисунків.

У вступі чітко обґрунтовано актуальність проблеми, науково коректно сформульовано мету, яка корелює з темою та конкретизується у завданнях, окреслено об'єкт, предмет, концепцію дослідження, викладено методологічні й теоретичні основи. Логічно схарактеризовано систему використаних у роботі дослідницьких методів. Розкрито наукову новизну, теоретичне та практичне значення; наведено дані про апробацію та впровадження результатів дослідження, публікації, структуру та обсяг дисертації.

У першому розділі – «Загальнонаукові підходи до фахової підготовки майбутніх вихователів ЗДО на засадах особистісно орієнтованої моделі освіти» – дисертанткою успішно здійснено психолого-педагогічний, культурологічний аналіз сутності та умов упровадження в педагогічну практику ЗВО особистісно орієнтованого підходу; схарактеризовано сучасний стан оновлення змісту та модернізації технологій підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти; обґрунтовано особливості розвитку особистості майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти в руслі концепції інноваційного функціонування вищої освіти України.

Онищук Ірина Анатоліївна підкреслює, що в обґрунтуванні феномену культури самовираження майбутніх вихователів ЗДО підґрунтям слугували твердження вчених про нього як особистісний інтеграл із такими структурними компонентами, як мотиви, знання, уміння в поєднанні із професійно-значущими особистісними якостями. У контексті вищезазначеного авторкою актуалізовано необхідність упровадження у процес підготовки майбутніх вихователів ЗДО інтегрованого підходу задля забезпечення неподільності його структур, взаємопроникнення окремих освітніх галузей, цілісності освітнього процесу ЗВО загалом.

У другому розділі «Теоретичне обґрунтування проблеми розвитку культури самовираження майбутніх вихователів ЗДО» Онищук Іриною Анатоліївною ґрунтовно розкрито специфіку та взаємозв'язок культури з освітою. Науково грамотно розкрито сутність основних понять дослідження «освіта», «людина» і «культура» у структурі єдиної гуманістичної культурно освітньої системи, яка слугує методологічною моделлю для розробки її культурологічних підходів. Онищук І. А. робить висновок про те, що виокремлення підсистеми «людина» принципове для даного дослідження, оскільки увиразнює положення про те, що в цілісній гуманістичній культурно освітній системі людина є суб'єктом не лише в контексті культури, а й освіти.

Науково виважено автором роботи проаналізовано самовираження як особистісний феномен, дано характеристику особливостям розвитку культури самовираження в освітньому просторі закладу вищої освіти педагогічного профілю. У межах дослідження самовираження тлумачиться дисертанткою як процес зовнішнього вияву особистістю свого внутрішнього потенціалу; об'єктивізацію картини світу та індивідуального досвіду, персоналізованого вияву своєї сутності.

Також дослідницею поняття «культура самовираження майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти у художній діяльності» кваліфіковано як інтегративну особистісну характеристику, суб'єктну активність, що виявляється у діях, незалежних від зовнішніх впливів; здатності організовувати, виконувати, змінювати, контролювати, регулювати та корегувати самостійну діяльність; презентувати здібності й досягнення; виявляти творчість; дотримуватись норм культури.

У третьому розділі «Художня діяльність як чинник розвитку гуманістичної складової культури самовираження майбутніх

вихователів ЗДО» – авторкою ґрунтовно розкрито вплив мистецтва на розвиток особистості, мистецтво представлено як форму творчості, спосіб духовної самореалізації, засіб чуттєво-виразного відображення нею реальної дійсності, гуманізації, збагачення та урізноманітнення почуттєвої сфери особистості; обґрунтовано доцільність інтегрування широкого спектра видів мистецтва задля формування морально-етичної і духовної культури особистості.

Іриною Анатоліївною проаналізовано художню діяльність майбутніх вихователів у контексті їхньої творчої активності. Так, художня діяльність кваліфікується дослідницею як визначальна ланка художньої особистісної культури, що призначена посилювати дієвість естетичної культури, стимулюючи її естетичну сутність.

Також схарактеризовано основні підходи фахівців до розвитку творчих здібностей майбутніх вихователів ЗДО в художній діяльності. Творчі здібності докторантка кваліфікує як комплекс властивостей особистості, що забезпечують новизну й оригінальність результатів її творчої діяльності, різняться рівнями розвитку: продуктивно-репродуктивним (здатністю копіювати, компіювати); генеративним (умінням створювати нові варіанти на основі сформованих елементів і правил); конструктивно-інноваційним (спроможністю створювати нове).

Онищук І. А. визначено сутність та умови розвитку культури самовираження в художній діяльності. Вдало акцентовано увагу на розвитку культури творчого самовираження майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти у художній діяльності в контексті гуманізації змісту професійної підготовки.

Іриною Анатоліївною чітко визначено основні компоненти підготовки майбутніх вихователів у закладах вищої освіти: цільовий; змістовий та процесуальний.

У четвертому розділі **«Особливості розвитку культури самовираження майбутніх вихователів ЗДО у художній діяльності»** докторанткою науково виважено та логічно представлено програму і методику констатувального етапу дослідження. Авторкою чітко обґрунтовано критерії визначення типів самовираження здобувачів вищої освіти (організаційно-конструктивний, аксіологічний, перетворювальний і комунікативний) з відповідними показниками.

Схарактеризовано сучасний стан розвитку в майбутніх вихователів ЗДО компонентів (когнітивний, емоційно-ціннісний, поведінковий) культури самовираження у художній діяльності, обґрунтовано її типологію та детально описано технологію дослідження представлених компонентів.

Дослідницею виявлено та схарактеризовано рівні сформованості в компонентів (високий, середній, низький), які визначалися в результаті порівняння особливостей знань досліджуваних про суть та роль у житті культури самовираження як особистісного інтегралу, ціннісного ставлення до вказаного феномена та реальних проявів культури самовираження майбутніх

вихователів закладів дошкільної освіти у звичних та спеціально створених експериментальних умовах.

Викликає схвалення розроблена авторська типологія культури самовираження майбутніх вихователів ЗДО, яка включає п'ять типів культури самовираження студентів, а саме: духовно орієнтований, особистісний, суб'єктний, базовий та деструктивний. В процесі дослідження авторкою було встановлено, що найчисельнішим виявився склад базового типу – 52,5% ЕГ та 50,5% КГ досліджуваних.

Доведено вплив зовнішніх та внутрішніх чинників на розвиток культури самовираження майбутніх вихователів у художній діяльності.

Онищук І. А. робить висновок про те, що за традиційної організації процесу підготовки майбутніх вихователів ЗДО проблемі розвитку культури самовираження в художній діяльності приділяється недостатньо уваги. Внаслідок цього 60 % студентів ЕГ характеризуються посередніми та низькими показниками розвитку досліджуваного явища. Такий стан речей актуалізував необхідність оптимізації процесу професійної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти у ЗВО за означеним напрямом.

У п'ятому розділі «Модель оптимізації процесу розвитку культури самовираження майбутніх вихователів ЗДО у художній діяльності та оцінка її ефективності» Іриною Анатоліївною описано процедуру та методику формувального етапу експерименту.

Незаперечно наукову цінність має розробка структурно-функціональної моделі оптимізації процесу розвитку в майбутніх вихователів ЗДО культури самовираження в художній діяльності, котра містить такі основні складники: методологічний концепт (мета, підходи); теоретичний концепт (структурні компоненти: когнітивний, емоційно-ціннісний, поведінковий; критерії: організаційно-конструктивний, аксіологічний, перетворювальний, комунікативний; показники; типи: духовно орієнтований, особистісний, суб'єктний, базовий, деструктивний); методологічний концепт (напрями освітньої діяльності, організаційно-педагогічні умови, форми, методи, засоби; результат).

Сильною стороною педагогічного експерименту є залучення до роботи досить великої кількості респондентів: 1027 осіб, із них: 870 здобувачів вищої освіти спеціальності 012 Дошкільна освіта, 85 викладачів та 72 вихователі-практики. Відповідно до програми експерименту дослідницею було утворено дві групи: експериментальну та контрольну.

Онищук І. А. науково грамотно визначено та обґрунтовано організаційно-педагогічні умови розвитку культури самовираження майбутніх вихователів ЗДО у художній діяльності, що різнилися змістовим наповненням, методами, формами і прийомами організації навчальної діяльності та враховували специфіку професійної підготовки фахівців спеціальності 012 Дошкільна освіта.

Особливо вражає своєю різноманітністю методичний інструментарій формувального експерименту. Окремо варто відзначити запропоновані дисертанткою заходи щодо оптимізації процесу розвитку культури

самовираження майбутніх вихователів у художній діяльності: розроблено навчально-методичний посібник «Розвиток культури самовираження майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти у художній діяльності»; методичні рекомендації для самостійної роботи студентів із навчальних дисциплін: «Основи образотворчого мистецтва з методикою керівництва образотворчою діяльністю дітей», «Теорія і методика музичного виховання», «Теорія та технології розвитку дитячої художньої творчості»; навчальні та робочі програми навчальних дисциплін професійної підготовки художньо-естетичного спрямування; конспекти лекцій, плани практичних занять; методичні розробки до Програми розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі»).

Вдало застосовано педагогічні технології (проблемного, інтерактивного, тренінгового навчання); групові дискусії («Стратегія і тактика продуктивного спілкування», «Культура самовираження у спільній діяльності»); ділові ігри («Розвиток педагогічної творчості в колективі», «Розвиток взаєморозуміння та художньої творчості»); поліхудожні проекти («Найвдаліші поєднання», «Колективна та індивідуальна робота: за і проти»); творчі завдання («Створюємо банк цікавих ідей», «Живописний римейк», «Артквест»); кінокоучинг; воркшопи; метод аналізу продуктів творчої діяльності («Картина світу», «Вільний малюнок»); метод незакінчених речень; метод проєктів («Духовна особистість», «Поезія доброти») тощо.

Тут простежуються новаторські розробки автора, які вирізняються оригінальністю, дієвістю і водночас високою результативністю.

Розділ містить детальний аналіз результатів педагогічного експерименту, який засвідчив позитивну динаміку змін в експериментальній групі порівняно з контрольною, дієвість розробленої авторської структурно-функціональної моделі оптимізації процесу розвитку культури самовираження майбутніх вихователів у художній діяльності, а також засвідчує ефективність упровадження експериментальної системи організації навчально-виховних впливів, спрямованої на оптимізацію культури самовираження майбутніх вихователів ЗДО.

Результати педагогічного експерименту супроводжуються матеріалом у графічному зображенні (таблиці та рисунки), які суттєво розширюють й унаочнюють змістове поле дисертаційної роботи.

Отже, результати після проведеного експерименту є не випадковими, а їх достовірність підтверджена за допомогою t-критерію Пірсона. Зауважимо, що всі кількісні результати дослідження статистично обчислені, їх достовірність не викликає сумніву.

Загальні висновки логічно випливають зі змісту роботи. у концентрованому вигляді відображають основні результати дослідження відповідно до його завдань. У роботі зроблені відповідні узагальнення й висновки, оформлені додатки, які можуть бути використані теоретиками і практиками. Дисертанткою правильно подано список використаних джерел, який оформлений згідно вимог.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях

Основні результати дослідження, його положення й висновки можуть бути використані здобувачами вищої освіти, викладачами ЗВО, які реалізують професійну підготовку фахівців із дошкільної освіти, науковцями, аспірантами, вихователями ЗДО.

Основний зміст і результати дисертації оприлюднено в 42 публікаціях, з яких: 1 – одноосібна монографія, 2 – колективних монографії, 1 – навчально-методичний посібник, 21 – в українських наукових фахових виданнях, 4 – в іноземних наукових періодичних виданнях, 10 – в інших наукових виданнях, а також 3 – у співавторстві (Програми розвитку дітей дошкільного віку «Я у Світі»).

Відповідність змісту автореферату основним положенням дисертації

За своїм змістом, структурою, обсягом та оформленням дисертація і автореферат відповідають чинним правилам і вимогам. Основні положення автореферату й дисертації – ідентичні.

Дискусійні положення та зауваження

Позитивно оцінюючи здобутки дисертантки, відзначаючи теоретичну новизну та практичне значення запропонованої до захисту дисертації, звернемо увагу на окремі недоліки, висловимо зауваження та побажання:

1. У матеріалах першого розділу, присвячених аналізу сучасного стану підготовки майбутніх вихователів ЗДО, доцільно було б чіткіше окреслити ідеї: по-перше, гуманізму як базової для педагогічної науки й практики, визначальної для трансформації системи вищої освіти України; по-друге, «інноваційності», схарактеризувавши її крізь призму оцінки міри втілення у змісті, формах і методах освітнього процесу ЗВО.

2. Схвально оцінюючи напрацювання авторки щодо теоретичних засад дослідження вважаємо, що робота значно виграла, якби дисертантка не лише обмежилася вітчизняними дослідженнями з означеної проблеми, а дослідила б та проаналізувала закордонний досвід підготовки фахівців зазначеного профілю. Все це підкреслило б значущість дисертаційного дослідження у контексті євроінтеграційних процесів.

3. Характеризуючи провідну категорію дослідження «культура самовираження майбутнього вихователя ЗДО у художній діяльності», авторка у третьому розділі недостатньо уваги приділяє аналізу специфіки проявів досліджуваного феномену у різних видах художньої діяльності – у музичній, образотворчій, літературній, театральній тощо, не диференціює аудиторну і позааудиторну роботу вказаного напрямку. Наявність такого матеріалу збагатило дисертаційне дослідження, розкрило б спільне і відмінне в культурі самовираження майбутніх фахівців у різних видах художньої діяльності.

4. У четвертому розділі в цілому досить ґрунтовно висвітлено процедуру і комплексну методику констатувального етапу дослідження,

детально представлено авторську типологію культури самовираження майбутніх вихователів ЗДО у художній діяльності в контексті особистісного розвитку майбутніх фахівців. Водночас слід відзначити дефіцит інформації в представленій типології щодо особливостей художнього розвитку досліджуваних – їхніх уподобань, художніх здібностей, інтересів до певного виду художньої діяльності, досвіду упродовж професійного та особистого життя.

5. У дослідженні дисертанткою на рис. 5.1. подано авторську структурно-функціональну модель оптимізації процесу розвитку культури самовираження майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти у художній діяльності. На нашу думку, авторська модель була б інформативнішою, якби дослідниця, у схематично згруповані елементи моделі, до методологічного концепту додала принципи. Методи, форми та засоби подати не загалом, а відповідно до кожного етапу реалізації методики. Також бажано було б ввести результативний блок, де було б доречно зазначити критерії, показники, рівні та подати результат (як позитивну динаміку сформованості розвитку культури самовираження майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти у художній діяльності).

6. При здійсненні аналізу навчальних планів і програм підготовки майбутніх вихователів у закладах вищої освіти авторка ґрунтовно висвітлює зміст навчальних дисциплін, проте не в повній мірі розкриває зміст різних видів практики зі спеціальності 012 Дошкільна освіта щодо розвитку культури самовираження майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти у художній діяльності. Бажано було б показати, яким чином відбувається ця підготовка у процесі педагогічної практики. Це дало б змогу дослідниці більш чітко обґрунтувати теоретико-практичні підходи до розробки відповідного навчально-методичного забезпечення різних видів практики. Також доречно було б програми практик представити у додатках.

7. Позитивно оцінюючи напрацювання авторки щодо практичних засад дослідження вважаємо, що в п'ятому розділі, на наш погляд, належним чином не обґрунтовано зв'язок виділених дисертанткою внутрішніх і зовнішніх чинників впливу на культуру самовираження майбутніх фахівців у художній діяльності та запропонованих організаційно-педагогічних умов оптимізації освітнього процесу. Та й у схематично поданій структурно-функціональній моделі, на жаль, внутрішні та зовнішні чинники розвитку досліджуваного явища не представлені.

8. Висвітлення змісту професійної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти у художній діяльності дисертантка репрезентує через навчальні дисципліни художньо-естетичного спрямування «Основи образотворчого мистецтва з методикою керівництва образотворчою діяльністю дітей», «Теорія і методика музичного виховання», «Теорія та технології розвитку дитячої художньої творчості». На нашу думку, вивчення даних дисциплін набуло би більшої ефективності за умови залучення можливостей різних форм неформальної освіти (очна та дистанційна), яка

нині є надзвичайно перспективним напрямом і залишається ще недостатньо дослідженою.

Висловлені зауваження та побажання лише засвідчують величезні перспективи та відкритість досліджуваної проблеми, мають суто рекомендаційний характер й не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації Онищук Ірини Анатоліївни, яка здійснена на високому науковому рівні, справляє гарне враження глибиною теоретичного аналізу і конкретністю методичних пропозицій та носить характер закінченого самостійного наукового дослідження.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам

Дисертаційне дослідження Онищук Ірини Анатоліївни «Теоретико-методичні засади розвитку культури самовираження майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти у художній діяльності» є самостійною науковою працею, яка повністю відповідає профілю спеціалізованої вченої ради та вимогам, що висуваються до дисертацій (пункти 9, 10, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів» (затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 р., із змінами внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 656 від 19.08.2015 р., № 1159 від 30.12.2015 р., № 567 від 27.07.2016 р.)), нормативним актам МОН України та паспорта спеціальності, а її автор Онищук Ірина Анатоліївна заслуговує на присудження їй наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент –

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри дошкільної педагогіки,
психології та фахових методик
Хмельницької гуманітарно-педагогічної
академії

Л. В. Зданевич

Підпис Зданевич Л. В. засвідчую

Начальник відділу кадрів ХГПА

В. М. Барановська

Хмельницький національний університет
Інститут педагогіки
0302157180
12 20